

Ontwikkelpad

Specialist

Curriculumontwikkeling

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Ontwikkelpad: specialisatie curriculumontwikkeling.....	4
2.1	<i>Herijkte bekwaamheidseisen en specialisatie curriculumontwikkeling</i>	4
2.2	<i>Ontwikkeling van instapniveau naar specialisatie curriculumontwikkeling</i>	4
	Bijlage 1: Onderbouwing	7
	Bijlage 2: Adviezen voor de co-creatielabs	9
	Bijlage 3: Ontwikkelpad inclusief leeruitkomsten.....	11
	Bijlage 4: Achtergrondliteratuur	20

1 Inleiding

Nationale Aanpak Professionalisering van Leraren

Met subsidie uit het Nationale Groeifonds werkt de Nationale Aanpak Professionalisering van Leraren (NAPL) aan doorlopende professionalisering van leraren¹. NAPL werkt hiertoe samen met organisaties van leraren, schoolbesturen, lerarenopleidingen en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Deze nationale aanpak heeft vier pijlers:

1. ontwikkelpaden voor de professionele ontwikkeling van leraren;
2. een digitaal platform met informatie over het professionaliseringsaanbod;
3. co-creatielabs waarin leraren, opleiders en scholen en hun besturen samen de ontwikkelpaden vertalen naar professionaliserings-/ontwikkeltrajecten voor leraren;
4. een systeem van kwaliteitsborging.

Ontwikkelpaden, professionalisering en schoolontwikkeling

Een ontwikkelpad is geen vaststaand opleidingstraject, maar biedt aanknopingspunten voor een leerroute die kan variëren in belasting, duur en tijd.

Uitgangspunt is dat leraren zich blijvend ontwikkelen binnen een team van professionals. Dat team is ingebed in de school, die weer is ingebed binnen een bestuur. Het leren is dus nooit van de leraar alleen: de context is er een van collectief en individueel leren en van formeel en informeel leren.

Schoolleiders en besturen spelen hierin een belangrijke rol. Zij stimuleren niet alleen individuele professionalisering, maar versterken actief het collectief door tijd, ruimte en structuur te organiseren, expertise te benutten en zelf te participeren als lerenden. Daarbij verbinden zij individuele kwaliteiten en drijfveren aan de ontwikkelbehoeften van het team en de organisatie.

Daarnaast vervullen leraren met een specialisatie een belangrijke rol binnen een onderwijsorganisatie, doordat zij de verbinding leggen tussen onderwijspraktijk, professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling. Zij ondersteunen collega's, stimuleren kennisdeling en dragen bij aan een lerende organisatie.

Binnen NAPL krijgt individuele ontwikkeling betekenis in relatie tot het team, de organisatie en de schoolontwikkeling. NAPL stimuleert een ambitieuze leercultuur waarin individuele groei, teamontwikkeling en schoolontwikkeling elkaar versterken en duurzaam bijdragen aan de kwaliteit van het onderwijs.

Specialisatie curriculumontwikkeling

In deze notitie beschrijven we het ontwikkelpad naar 'specialist curriculumontwikkeling'. De onderbouwing, achtergrondliteratuur en de adviezen aan co-creatielabs staan in de bijlagen.

¹ We gebruiken 'leraar' als algemene term voor leerkrachten (po) en docenten (vo en mbo) en opleiders.

2 Ontwikkelpad: specialisatie curriculumontwikkeling

2.1 Herijkte bekwaamheidseisen en specialisatie curriculumontwikkeling

De bekwaamheden van een specialist curriculumontwikkeling zijn in de kiem al aanwezig in de herijkte bekwaamheidseisen van leraren die eind 2025 zijn geformuleerd. Een bevoegd leraar begint dus niet bij nul, maar bouwt voort op wat eerder in de loopbaan al is ontwikkeld (zie tabel hieronder).

Tabel 1: Bekwaamheidseisen en het specialisatie curriculumontwikkeling

Herijkte bekwaamheidseisen	Specialisatie curriculumontwikkeling
Inhoudelijk	
Kennis van het vak	De leraar ontwikkelt de eigen vakinhoudelijke en professionele expertise verder (evenals die van collega's).
Kennis van het curriculum	De leraar ontwikkelt de kennis van de landelijke kaders verder en streeft naar horizontale (aangrenzende vakgebieden) en verticale samenhang (ontwerpen van onderwijs over leerjaren heen). De leraar kan vakoverstijgend én aan doorlopende leerlijnen en programma's werken (over sectoren heen).
Didactisch	
Doeltreffend onderwijzen	De leraar ontwerpt lessenreeksen dan wel afgebakende onderwijseenheden.
Effect van onderwijs volgen en evalueren	De leraar gebruikt data uit toetsing en evaluatie en evalueert lessenreeksen of afgebakende onderwijseenheden.
Pedagogisch	
Pedagogische relatie	De leraar ontwikkelt de pedagogische opdracht van de school/instelling verder.
Klassenmanagement	N.v.t.: vormt geen onderdeel van deze specialisatie.
Professioneel	
Reflectie op eigen handelen	De leraar reflecteert op eigen handelen en past onderwijsgedrag aan.
Zich verhouden tot de organisatie	De leraar neemt regie op samenwerking in het team en draagt bij aan organisatieontwikkeling.
Zich verhouden tot de omgeving van de organisatie	De leraar werkt samen met andere professionals.
Zich verhouden tot de beroepsgroep	De leraar participeert in professionele netwerken, heeft inzicht in en levert een bijdrage aan onderwijsbeleid.

2.2 Ontwikkeling van instapniveau naar specialisatie curriculumontwikkeling

De ontwikkeling van de specialist curriculumontwikkeling werken we hieronder uit op het instap- en het expertniveau. We hebben dit ingedeeld in drie curriculumperspectieven, waarin verschillende expertisegebieden samenkomen:

1. het inhoudelijk perspectief (wat?), waarbij het met name gaat om vakinhoudelijke en pedagogisch-(vak)didactische expertise;
2. het technologisch perspectief (hoe?), waarbij met name onderzoeks-, ontwerp- en curriculumexpertise samenkomen;
3. het sociaal-politieke perspectief (met wie?), waarbij met name veranderkundige en reflectieve expertise centraal staan.

Tabel 2: Beoogde ontwikkeling van instapniveau naar de specialisatie curriculumontwikkeling.

Ontwikkelpad: Specialisatie curriculumontwikkeling	
Instapniveau: Vakbekwame leraar	Eindniveau: Leraar met een specialisatie curriculumontwikkeling
Inhoudelijk perspectief	
De vakbekwame leraar benut de eigen (vak)inhoudelijke en pedagogisch-didactische expertise.	De leraar-curriculumspecialist integreert de eigen (vak)inhoudelijke, (vak)didactische en pedagogische expertise en verbindt deze met de inzichten van anderen om complexe leercontexten en curricula vorm te geven.
De vakbekwame leraar werkt met basiskennis van het beoogde curriculum en van onderwijsvisies en curriculumconcepten (zoals curriculumniveaus micro, meso, macro, curriculumcomponenten en kwaliteitscriteria).	De leraar-curriculumspecialist werkt doelgericht aan curriculumontwikkeling vanuit brede kennis van het beoogde curriculum met aandacht voor onderwijsvisies en curriculumconcepten (zoals curriculumniveaus, curriculumcomponenten en kwaliteitscriteria).
De vakbekwame leraar denkt bij het ontwerpen ook vanuit het perspectief van naaste collega's.	De leraar-curriculumspecialist werkt in co-creatie met betrokkenen aan de samenhang en inhoudelijke continuïteit van het curriculum over de grenzen van het eigen (vak)gebied of de eigen organisatie.
Technologisch perspectief	
De vakbekwame leraar onderzoekt systematisch vraagstukken uit de eigen onderwijspraktijk.	De leraar-curriculumspecialist doet systematisch onderzoek naar curriculumvraagstukken op mesoniveau, benut de bevindingen voor het formuleren van een schooleigen visie op het vraagstuk en stelt hierbij een passende ontwerp vraag op.
De vakbekwame leraar analyseert nieuwe ontwikkelingen en trends op lokaal niveau.	De leraar-curriculumspecialist analyseert nieuwe curriculumontwikkelingen en trends op lokaal, regionaal en landelijk niveau en verbindt de opgedane inzichten strategisch aan onderwijsontwikkeling en kwaliteitsverbetering.
De vakbekwame leraar benut inzichten uit de analyse om ontwerpcriteria te formuleren voor afgebakende onderwijseenheden.	De leraar-curriculumspecialist onderbouwt en verantwoordt ontwerpcriteria voor curricula op mesoniveau expliciet op basis van de inzichten uit de analysefase.
De vakbekwame leraar werkt toe naar een passend ontwerp voor afgebakende onderwijseenheden, zoals lessenreeksen, projecten.	De leraar-curriculumspecialist werkt toe naar een ontwerp voor een relevant, consistent, bruikbaar en effectief curriculum op mesoniveau.
De vakbekwame leraar verbindt visie, leerinhouden, leeractiviteiten en toetsing op microniveau.	De leraar-curriculumspecialist verbindt de schooleigen visie, waarin leerstof, leerlingen, rolopvatting en context geïntegreerd zijn, met leerdoelen, leeractiviteiten en toetsing op verschillende schaalniveaus (micro, meso, macro).
De vakbekwame leraar maakt gebruik van een ontwerpaanpak.	De leraar-curriculumspecialist maakt beargumenteerd en vindrijk gebruik van een arsenaal aan passende aanpakken voor curriculumontwerp, waarin doelen, leeractiviteiten en toetsing worden afgestemd op uiteenlopende onderwijsbehoeften.
De vakbekwame leraar creëert inclusieve leeromgevingen die leren uitlokken.	De leraar-curriculumspecialist creëert op cyclische wijze verantwoorde curricula op mesoniveau die het leren van alle leerlingen centraal stellen.
De vakbekwame leraar werkt onderbouwd gedurende het ontwerpproces van afgebakende onderwijseenheden, zoals lessenreeksen en projecten.	De leraar-curriculumspecialist werkt evidence-informed door analyse- en evaluatieactiviteiten te integreren in het ontwerpproces en de inzichten te vertalen naar duurzame aanpassingen in het curriculum op mesoniveau. De leraar onderbouwt keuzes en neemt de regie bij gezamenlijke kennisontwikkeling binnen team en netwerk.
De vakbekwame leraar laat zien hoe het onderwijsleerproces en het ontwerpen op microniveau (module, lessenserie, onderwijseenheid) elkaar voortdurend beïnvloeden en versterken.	De leraar-curriculumspecialist laat zien hoe het onderwijsleerproces, het ontwerpen op microniveau en curriculumontwikkeling op mesoniveau elkaar voortdurend beïnvloeden en versterken.

De vakbekwame leraar reflecteert op de uitvoering van de ontwerpactiviteiten op microniveau en versterkt op basis daarvan de eigen professionele identiteit en ontwikkeling.	De leraar-curriculumspecialist reflecteert op de uitvoering van de ontwerpactiviteiten op mesoniveau en versterkt op basis daarvan de eigen professionele identiteit en ontwikkeling.
Sociaal-politiek perspectief	
De vakbekwame leraar handelt vanuit de gemeenschappelijke taal die binnen de organisatie wordt gebruikt.	De leraar-curriculumspecialist schept helderheid, handelt verantwoord en ontwikkelt een gemeenschappelijke taal waarmee teams samen kunnen werken aan een samenhangend curriculum.
De vakbekwame leraar draagt bij aan het versterken van de professionele cultuur.	De leraar-curriculumspecialist draagt met curriculum- en veranderkundige expertise zichtbaar bij aan het versterken van de professionele cultuur door het curriculum en de bijbehorende pedagogische waarden en didactische principes breed en gedragen te verankeren.
De vakbekwame leraar kan schakelen tussen betrokkenen en stakeholders op microniveau.	De leraar-curriculumspecialist houdt overzicht, kan in- en uitzoomen en soepel en wendbaar schakelen tussen verschillende betrokkenen en stakeholders, op verschillende niveaus, zowel binnen als buiten de organisatie.
De vakbekwame leraar neemt vanaf het begin betrokkenen bij de lessenreeksen en projecten mee in de verandering.	De leraar-curriculumspecialist bouwt duurzame samenwerkingsrelaties, neemt vanaf het begin betrokkenen in de volle breedte mee en voert regie op de gezamenlijke besluitvorming over de verandering of transitie van curricula op mesoniveau.
De vakbekwame leraar draagt bij aan rust en ruimte voor innovatie.	De leraar-curriculumspecialist kan omgaan met onzekerheid en creëert proactief en doelgericht rust en ruimte voor innovatie.
De vakbekwame leraar draagt bij aan de samenwerking rondom curriculumontwikkeling met de naaste collega's.	De leraar-curriculumspecialist begeleidt en stimuleert samenwerking rond curriculumontwikkeling en betreft iedereen binnen en buiten de organisatie die daarvoor nodig is.
De vakbekwame leraar draagt bij aan veranderingen en het onderhouden van banden met de leraar-curriculumexperts.	De leraar-curriculumspecialist zet veranderingen in gang, geeft richting, neemt collega's mee en toont leiderschap, met aandacht voor de collegiale banden.
De vakbekwame leraar draagt bij aan integrale schoolontwikkeling door te ontwerpen op microniveau en actief deel te nemen in de organisatie.	De leraar-curriculumspecialist bewaakt integrale schoolontwikkeling waarin de ontwikkeling van curriculum, docenten en organisatie elkaar versterken en intervenueert waar nodig.
De vakbekwame leraar beschouwt de eigen kwaliteiten en ontwikkelpunten in relatie tot de complexiteit en reikwijdte van de ontwerpopdracht op microniveau.	De leraar-curriculumspecialist beschouwt de eigen kwaliteiten en ontwikkelpunten in relatie tot de complexiteit en reikwijdte van de ontwerpopdracht op mesoniveau en benut deze inzichten voor het verantwoorden van het eigen professioneel handelen.
De vakbekwame leraar verhoudt zich tot de collega's in de school en in de regio en tot de beroepsgroep.	De leraar-curriculumspecialist verhoudt zich tot collega's in de school, in de regio en tot de beroepsgroep en oefent aantoonbaar invloed uit op de bredere onderwijs- en beroepsontwikkeling op het gebied van curriculumontwikkeling, bijvoorbeeld via professionele leergemeenschappen met andere leraar-curriculumspecialisten.

Bijlage 1: Onderbouwing

In Nederland hebben scholen relatief veel ruimte om hun eigen curriculum vorm te geven. Leraren dragen hier dus mede de verantwoordelijkheid om landelijke kerndoelen, eindtermen en kwalificaties te vertalen naar 'curriculumproducten'² voor de leerlingen, zoals leerlijnen, lessen(reeksen) en lesmaterialen. Dat is nogal een uitdaging en het betekent dat curriculumexpertise van de leraar en het team essentieel is voor de onderwijskwaliteit binnen scholen en voor een goede beroepsuitoefening.

Die expertise is extra relevant en urgent in verband met de actualisatie van het curriculum die momenteel gaande is. Er hangt veel af van leraren. Zij moeten straks bewuste en beredeneerde keuzes kunnen maken bij de invoering van nieuwe kerndoelen en eindtermen en deze kunnen vertalen naar de leergebieden en vakken op school. Het streven is dat zij daarbij voorkomen dat het curriculum te overladen wordt. Het doel is juist de kwaliteit van het onderwijs te versterken door meer samenhang.

Dit alles vraagt om zogenoemd responsief onderwijs dat zich bewust is van zijn omgeving en daar goed op inspeelt: onderwijs dat wendbaar en toegankelijk is, toekomstbestendig en van hoge kwaliteit. Leraren met expertise op het gebied van curriculumontwikkeling zijn de komende jaren van grote waarde voor alle schoolteams.

Aantrekkelijk beroep

Voor de leraar betekent een erkenning van de rol als specialist curriculumontwikkeling binnen de school dat het beroep aantrekkelijker wordt. De leraar verbreedt immers het professionele handelingsrepertoire en krijgt meer loopbaanmogelijkheden. Curriculumexpertise kan dus bijdragen aan het versterken van het beroep.

Momenteel is de curriculumexpertise in Nederlandse scholen echter schaars en ook in de initiële lerarenopleidingen wordt er relatief weinig expliciet aandacht aan besteed. Dat kan beter, stelde de Curriculumcommissie al in 2022. Maar dat vergt wel enige lenigheid van lerarenopleidingen, voor wie het responsief opleiden van leraren een vereiste is.

Om bovenstaande uitdagingen te beantwoorden is een ontwikkelpad *specialisatie curriculumontwikkeling* ontwikkeld. Een ontwikkelpad biedt inzicht in waar een leraar staat in de eigen professionele ontwikkeling op dit gebied, waar die naartoe kan groeien en via welke route. En waar dit bijdraagt aan teamleren.

Ontwikkelpaden: nog beter worden

Een vakbekwame leraar is *curriculumbewust* en heeft kennis van de lesinhoud. We noemen dat het microniveau. Zo'n vakbekwame leraar kan leertrajecten ontwerpen voor eigen en andermans klas, bijvoorbeeld een lessenreeks, cursus, module of onderwijseenheid. Maar het kan ook gaan om (vakoverstijgende) projecten, fysieke en digitale leeromgevingen, leerwerkvormen voor het werkplekleren en hybride leerwerkomgevingen.

² Het kan hier gaan om verschillende typen curriculumproducten zoals: 1) producten voor horizontale samenhang: vakoverstijgend project (zoals themaweek) of een vakoverstijgend curriculum voor een specifiek leergebied; 2) producten voor verticale samenhang (leerlijnen, leerstoflijn, vaardighedenlijn, etc.) en 3) producten op schoolniveau (vakwerkplan, pta, curriculumdeel in schoolgids, etc.).

Een leraar met een *specialisatie in curriculumontwikkeling* bouwt voort op al verworven kennis, verbindt praktijk en onderzoek of bewerkstelligt vernieuwingen voor een hele jaarlaag, een schoolbrede ontwikkeling of een leerlijn over jaarlagen heen.

Deze leraar draagt, kortom, bij aan schoolontwikkeling. Op die manier toont deze leraar curriculair leiderschap en draagt aantoonbaar bij aan duurzame onderwijsverbetering en professionalisering van het hele team. Deze leraar functioneert dus op een ander niveau, het zogenoemde mesoniveau.

Ook verbindt die leraar curriculumontwikkelingen op school met lokale, regionale of landelijke ontwikkelingen (we noemen dat het macroniveau). Als curriculumspecialist kan diegene tenslotte ook innovaties ontwikkelen en het onderwijs op team-, school- en systeemniveau beïnvloeden. Op die manier toont een leraar curriculair leiderschap en draagt aantoonbaar bij aan duurzame onderwijsverbetering en professionalisering.

Curriculumspecialisten zijn de komende jaren hard nodig om processen rond het schooleigen curriculum in gang te zetten en te blijven focussen op de kern en relevantie van het leren. Zij moeten de keuzeruimte voor leerlingen en leraren bewaken, de samenhang tussen vakken, leergebieden en leerjaren en de integratie van kennis en vaardigheden.

Een specialist curriculumontwikkeling heeft dan natuurlijk wel ontwikkeltijd en -ruimte nodig, maar ook vertrouwen van het team. Curriculumkeuzes werken immers door in andere vakken en leerjaren; ze vragen om samenwerking en afstemming met collega's. De specialist curriculumontwikkeling is de spin in het web. Het ontwikkelpad biedt leraren handvatten om zich in deze rol te bekwamen. En lerarenteams doen de vaardigheden op om samen deze collectieve competentie te ontwikkelen.

Bijlage 2: Adviezen voor de co-creatielabs

De ontwikkelpaden 'Van start- naar vakbekwaam' en 'Specialisatie curriculumontwikkeling' zijn zó opgesteld dat de co-creatielabs van NAPL ermee aan de slag kunnen. Leraren, schoolleiders, opleiders en andere experts komen bij elkaar in deze co-creatielabs. Samen stellen zij daar het professionaliseringsaanbod samen op basis van de ontwikkelpaden en de opgestelde kwaliteitsnormen.

Hieronder volgen specifieke adviezen voor de ontwikkelaars van de specialisatie curriculumontwikkeling.

Specifiek advies voor ontwikkelpad specialisatie curriculumontwikkeling

- Het ontwikkelpad tot specialist curriculumontwikkeling is gebaseerd op NLQF7 van het Nederlands Kwalificatie Raamwerk. Hierbij zijn de relevante onderdelen uit de beroeps- en opleidingsprofielen van relevante masteropleidingen als praktische uitwerking van dit referentieniveau gehanteerd (zoals Master Leren & Innoveren, Master Expertdocent Beroepsonderwijs en Master Science Education).
- Het is van belang steeds te onderkennen dat de specialist die we hier op het oog hebben ook leraar blijft binnen de school/instelling.
- De eigen ontwerpvrage van de specialist curriculumontwikkeling kan ook betrekking hebben op een school- of opleidingseigen curriculum.
- Bij het ontwerpen van een samenhangend curriculum of een samenhangende opleiding zijn de visie, leerdoelen, leeractiviteiten en toetsing op elkaar afgestemd. Toetsing is niet expliciet opgenomen in dit ontwikkelpad, omdat dit mogelijk nog een toekomstig ontwikkelpad gaat worden.
- Het specialisme curriculumontwikkeling is op veel scholen/instellingen nog maar beperkt aanwezig of wordt niet als zodanig (h)erkend en gewaardeerd. De ontwerpkracht in het onderwijs kan beter en daarvoor liggen mooie kansen via dit ontwikkelpad. Maar dan is het wel van belang dat de professionaliseringactiviteiten aansluiten bij de praktijk en dat leraren binnen het traject ruimte krijgen voor het ontwikkelen van school-/instellingseigen (delen) van het curriculum. Het helpt als scholen hierover van meet af aan afspraken maken, om deze specialisten curriculumontwikkeling voldoende ontwerptijd en -ruimte te bieden.
- Dit ontwikkelpad biedt leraren en mbo-docenten de mogelijkheid om op het gebied van curriculumontwikkeling samen te werken. Tegelijkertijd gelden bijvoorbeeld binnen het mbo specifieke curriculumvraagstukken, waar de co-creatielabs ruimte voor kunnen bieden.
- Bij de gecombineerde professionaliseringsaanpak (informeel/formeel en individueel/collectief) voor de specialist curriculumontwikkeling adviseren we op het punt van (in)formeel leren balans aan te brengen. Het gaat hier om het leren door te ontwerpen en leren over het ontwerpen.
- 'Leren door te ontwerpen' omvat alle ontwerpactiviteiten die leraren in het traject uitvoeren in professionele leergemeenschappen. Zij leren dan via ontwerpactiviteiten, hun leren is sociaal van aard en ingebed in de cultuur van de school. Leren op de werkplek ofwel werkplekleren speelt hierbij een cruciale rol.
- Daarnaast dienen leraren ook de gelegenheid te hebben om te 'leren over het ontwerpen' en het bijbehorend leiderschap. Dit leren past in meer formele settings als workshops en gastcolleges.
- Het is belangrijk om beide vormen van leren – werkplekleren en leren in meer formele settings – te integreren. Zo ontstaan er samenhangende leeromgevingen.

In het mbo kan het daarbij ook gaan om leren samen met studenten (ofwel aankomende professionals) en met professionals in leerwerkomgevingen op de grens tussen school en werk, waar leren, werken en innoveren bij elkaar komen.

- De ontwikkeling tot specialist curriculumontwikkeling vraagt ook om een balans tussen individueel en collectief leren. Het eerste – individueel leren – biedt ruimte voor reflectie, verdieping en autonomie. Leraren kunnen nieuwe theoretische inzichten verwerken, hun eigen aannames onderzoeken en hun (ontwerp)keuzes bewust aanscherpen. Deze persoonlijke verdieping vormt een noodzakelijke basis voor professioneel handelen.
- Collectief leren vult dit aan door gedeelde expertise en gezamenlijke betekenisgeving. Door samen te werken, bijvoorbeeld in ontwerpteams of professionele leergemeenschappen, brengen leraren verschillende perspectieven in, bevragen zij elkaars keuzes en verhogen zij de kwaliteit van ontwerpen door kritische dialoog. Dit voorkomt blinde vlekken en bevordert gedeeld eigenaarschap.

Bijlage 3: Ontwikkelpad inclusief leeruitkomsten

Ontwikkelpad: Specialisatie curriculumontwikkeling	
Instapniveau: Vakbekwame leraar	Eindniveau: Leraar met een specialisatie curriculumontwikkeling
Inhoudelijk perspectief	
<p>De vakbekwame leraar benut de eigen (vak)inhoudelijke en pedagogisch-didactische expertise.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar gebruikt vakinhoud en vakspecifieke denk- en werkwijzen doelgericht en flexibel in uiteenlopende leercontexten.</p> <p>De leraar integreert (vak)didactische principes doelgericht en in samenhang met leerdoelen en leerlijnen.</p> <p>De leraar heeft diepgaand inzicht in doelgroep kenmerken en hanteert een breed en flexibel pedagogisch repertoire en zet dat bewust in.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist integreert de eigen (vak)inhoudelijke, (vak)didactische en pedagogische expertise en verbindt deze met de inzichten van anderen om complexe leercontexten en curricula vorm te geven.</p>
<p>De vakbekwame leraar werkt met basiskennis van het beoogde curriculum en van onderwijsvisies en curriculumconcepten (zoals curriculumniveaus micro, meso, macro, curriculumcomponenten en kwaliteitscriteria).</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De vakbekwame leraar gebruikt het landelijk curriculum doelgericht bij het (her)ontwerpen van onderwijs over meer leerjaren. Diegene maakt beargumenteerde keuzes in opbouw, prioritering en verdieping van leerinhouden, verbindt doelen, toetsing en onderwijsactiviteiten en kan verantwoorden hoe het onderwijs bijdraagt aan de ontwikkeling van leerlingen over meer leerjaren.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist werkt doelgericht aan curriculumontwikkeling vanuit brede kennis van het beoogde curriculum met aandacht voor onderwijsvisies en curriculumconcepten (zoals curriculumniveaus, curriculumcomponenten en kwaliteitscriteria).</p>
<p>De vakbekwame leraar denkt bij het ontwerpen ook vanuit het perspectief van naaste collega's.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar overziet leerlijnen binnen en tussen vakgebieden, werkt actief samen met collega's om onderwijs af te stemmen, draagt bij aan vakoverstijgende activiteiten, samenhang en inhoudelijke continuïteit van het onderwijsprogramma.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist werkt in co-creatie met betrokkenen aan de samenhang en inhoudelijke continuïteit van het curriculum over de grenzen van het eigen (vak)gebied of de eigen organisatie.</p>

Technologisch perspectief	
<p>De vakbekwame leraar onderzoekt systematisch vraagstukken uit de eigen onderwijspraktijk.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De vakbekwame leraar benut (praktijk)onderzoek doelgericht om het onderwijs in de school evidence-informed en systematisch te analyseren en te verbeteren. Diegene verzamelt en analyseert relevante gegevens en verkent alternatieve perspectieven en vertaalt de inzichten naar duurzame aanpassingen in het onderwijsontwerp. De leraar onderbouwt keuzes en draagt actief bij aan gezamenlijke kennisontwikkeling binnen team en netwerk.</p> <p>De leraar analyseert beleidsontwikkelingen in relatie tot onderwijskwaliteit, levert onderbouwde bijdragen aan beleidsvorming binnen school of netwerk en verbindt beleidskaders strategisch aan onderwijsontwikkeling en kwaliteitsverbetering.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist doet systematisch onderzoek naar curriculumvraagstukken op mesoniveau, benut de bevindingen voor het formuleren van een schooleigen visie op het vraagstuk en stelt hierbij een passende ontwerpvrage op.</p>
<p>De vakbekwame leraar analyseert nieuwe ontwikkelingen en trends op lokaal niveau.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar analyseert beleidsontwikkelingen in relatie tot onderwijskwaliteit, levert onderbouwde bijdragen aan beleidsvorming binnen school of netwerk en verbindt beleidskaders strategisch aan onderwijsontwikkeling en kwaliteitsverbetering.</p> <p>De leraar begrijpt de samenhang tussen wetgeving, professionele ruimte en onderwijskwaliteit, bewaakt zorgvuldige naleving hiervan binnen het team en de organisatie en verbindt rechtspositionele kaders expliciet aan professioneel handelen en kwaliteitsontwikkeling.</p> <p>De leraar analyseert (beleids)ontwikkelingen en hun betekenis voor onderwijskwaliteit en leerlingontwikkeling. Diegene levert onderbouwde bijdragen aan beleidsvorming binnen school of netwerk en verbindt beleidskaders expliciet en strategisch aan onderwijsvisie, curriculumontwikkeling en kwaliteitsverbetering.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist analyseert nieuwe curriculumontwikkelingen en trends op lokaal, regionaal en landelijk niveau en verbindt de opgedane inzichten strategisch aan onderwijsontwikkeling en kwaliteitsverbetering.</p>
<p>De vakbekwame leraar benut inzichten uit de analyse om ontwerpcriteria te formuleren voor afgebakende onderwijseenheden.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar onderbouwt en verantwoordt het professioneel handelen expliciet vanuit visie, theorie en verzamelde gegevens.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist onderbouwt en verantwoordt ontwerpcriteria voor curricula op mesoniveau expliciet op basis van de inzichten uit de analysefase.</p>

<p>De leraar ontwerpt flexibel en samenhangend onderwijs waarin doelen, instructie, verwerking, leertijd en materialen worden afgestemd op uiteenlopende onderwijsbehoeften.</p> <p>De leraar analyseert complexe ondersteuningsvragen op basis van relevante gegevens, initieert en coördineert samenwerking met interne en externe partners en zorgt voor zorgvuldige (onderwijskundige) afstemming. Diegene onderbouwt keuzes vanuit professionele standaarden en verbindt ondersteuning expliciet aan onderwijsdoelen en duurzame ontwikkeling van leerlingen.</p>	
<p>De vakbekwame leraar werkt toe naar een passend ontwerp voor afgebakende onderwijseenheden, zoals lessenreeksen, projecten.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar kiest zelf beargumenteerd welke leerstof wordt behandeld. Diegene werkt kritisch en creatief met methodes, herschikt, verrijkt en vult deze aan en ontwikkelt zo nodig aanvullend materiaal passend bij leerdoelen, doelgroep en voortgang van leerlingen.</p> <p>De leraar gebruikt het landelijk curriculum doelgericht bij het (her)ontwerpen van onderwijs over meer leerjaren. Diegene maakt beargumenteerde keuzes in opbouw, prioritering en verdieping van leerinhouden, verbindt doelen, toetsing en onderwijsactiviteiten en kan verantwoorden hoe het onderwijs bijdraagt aan de ontwikkeling van leerlingen over meer leerjaren.</p> <p>De leraar overziet leerlijnen binnen en tussen vakgebieden, werkt actief samen met collega's om onderwijs af te stemmen, draagt bij aan vakoverstijgende activiteiten, samenhang en inhoudelijke continuïteit van het onderwijsprogramma.</p> <p>De leraar benut inzichten over doorlopende leerlijnen actief bij de ontwikkeling van het onderwijs en draagt vanuit de vakinhoudelijke expertise bij aan de breedte, samenhang en actualiteit van het schoolcurriculum. Ook werkt de leraar doelgericht aan beter onderwijs en weet hoe dit onderwijs leerlingen voorbereidt op vervolgonderwijs, beroepspraktijk en de samenleving.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist werkt toe naar een ontwerp voor een relevant, consistent, bruikbaar en effectief curriculum op mesoniveau.</p>
<p>De vakbekwame leraar verbindt visie, leerinhouden, leeractiviteiten en toetsing op microniveau.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist verbindt de schooleigen visie, waarin leerstof, leerlingen, rolopvatting en context geïntegreerd zijn, met leerdoelen, leeractiviteiten en toetsing op verschillende schaalniveaus (micro, meso, macro).</p>

<p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar ontwerpt toetsing die aansluit bij leerdoelen en leerlijnen, combineert passende instrumenten en analyseert opbrengsten systematisch. Diegene gebruikt toetsdata voor gerichte bijsturing, differentiatie en versterking van het leerproces.</p> <p>De leraar analyseert leerresultaten en leerlinggedrag en vergelijkt ze met kerndoelen, eindtermen en leerlijnen. Diegene herkent onderliggende oorzaken van tegenvallende opbrengsten en herontwerpt lessen doelgericht. De leraar verbindt evaluatie aan een bredere kwaliteitsontwikkeling van het vak of het team.</p> <p>De leraar heeft een samenhangende onderwijsvisie waarin leerstof, leerlingen, rolopvatting en context geïntegreerd zijn. Deze visie geeft richting aan het eigen pedagogische, didactische en organisatorische handelen op de korte en langere termijn. Diegene vertaalt deze visie naar verschillende groepen en contexten, benut eigen sterke punten en beargumenteert keuzes in relatie tot team- en schoolontwikkeling.</p>	
<p>De vakbekwame leraar maakt gebruik van een ontwerpaanpak.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar kiest zelf beargumenteerd welke leerstof wordt behandeld. Diegene werkt kritisch en creatief met methodes, herschikt, verrijkt en vult deze aan en ontwikkelt zo nodig aanvullend materiaal passend bij leerdoelen, doelgroep en voortgang van leerlingen.</p> <p>De leraar ontwerpt flexibel en samenhangend onderwijs waarin doelen, instructie, verwerking, leertijd en materialen worden afgestemd op uiteenlopende onderwijsbehoeften. Diegene combineert uitvoering met (her)ontwerp en ontwikkelt waar nodig eigen leer materiaal.</p> <p>De leraar benut (praktijk)onderzoek doelgericht om het onderwijs in de school evidence-informed en systematisch te analyseren en te verbeteren. Diegene verzamelt en analyseert relevante gegevens en verkent alternatieve perspectieven en vertaalt de inzichten naar duurzame aanpassingen in het onderwijsontwerp. De leraar onderbouwt keuzes en draagt actief bij aan gezamenlijke kennisontwikkeling binnen team en netwerk.</p> <p>De leraar onderbouwt en verantwoordt het professioneel handelen expliciet vanuit visie, theorie en verzamelde gegevens.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist maakt beargumenteerd en vindingrijk gebruik van een arsenaal aan passende aanpakken voor curriculumontwerp, waarin doelen, leeractiviteiten en toetsing worden afgestemd op uiteenlopende onderwijsbehoeften.</p>

<p>De vakbekwame leraar creëert inclusieve leeromgevingen die leren uitlokken.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar ontwerpt flexibel en samenhangend onderwijs waarin doelen, instructie, verwerking, leertijd en materialen worden afgestemd op uiteenlopende onderwijsbehoeften. Diegene combineert uitvoering met (her)ontwerp en ontwikkelt waar nodig eigen leermateriaal.</p> <p>De leraar ontwerpt toetsing die aansluit bij leerdoelen en leerlijnen, combineert passende instrumenten en analyseert opbrengsten systematisch. Diegene gebruikt toets data voor gerichte bijsturing, differentiatie en versterking van het leerproces.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist creëert op cyclische wijze verantwoorde curricula op mesoniveau die het leren van alle leerlingen centraal stellen.</p>
<p>De vakbekwame leraar werkt onderbouwd gedurende het ontwerpproces van afgebakende onderwijseenheden, zoals lessenreeksen en projecten.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar benut (praktijk)onderzoek doelgericht om het onderwijs in de school evidence-informed en systematisch te analyseren en te verbeteren. Diegene verzamelt en analyseert relevante gegevens en verkent alternatieve perspectieven en vertaalt de inzichten naar duurzame aanpassingen in het onderwijsontwerp. De leraar onderbouwt keuzes en draagt actief bij aan gezamenlijke kennisontwikkeling binnen team en netwerk.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist werkt evidence-informed door analyse- en evaluatieactiviteiten te integreren in het ontwerpproces en de inzichten te vertalen naar duurzame aanpassingen in het curriculum op mesoniveau. De leraar onderbouwt keuzes en neemt de regie bij gezamenlijke kennisontwikkeling binnen team en netwerk.</p>
<p>De vakbekwame leraar laat zien hoe het onderwijsleerproces en het ontwerpen op microniveau (module, lessenserie, onderwijseenheid) elkaar voortdurend beïnvloeden en versterken.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar ontwerpt toetsing die aansluit bij leerdoelen en leerlijnen, combineert passende instrumenten en analyseert opbrengsten systematisch. Diegene gebruikt toetsdata voor gerichte bijsturing, differentiatie en versterking van het leerproces.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist laat zien hoe het onderwijsleerproces, het ontwerpen op microniveau en curriculumontwikkeling op mesoniveau elkaar voortdurend beïnvloeden en versterken.</p>
<p>De vakbekwame leraar reflecteert op de uitvoering van de ontwerpactiviteiten op microniveau en versterkt op basis daarvan de eigen professionele identiteit en ontwikkeling.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar benut collegiale feedback structureel voor de professionele ontwikkeling.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist reflecteert op de uitvoering van de ontwerpactiviteiten op mesoniveau en versterkt op basis daarvan de eigen professionele identiteit en ontwikkeling.</p>

<p>Diegene neemt mede regie in team- en schoolontwikkeling en ondersteunt collega's actief met advies, intervisie of gezamenlijke probleemoplossing en draagt zichtbaar bij aan een professionele leercultuur.</p> <p>De leraar verantwoordt eigen professioneel handelen expliciet en onderbouwd vanuit gedeelde waarden en standaarden, weegt deze in complexe en contextgebonden situaties en maakt normatieve afwegingen bespreekbaar.</p> <p>Diegene draagt actief bij aan de verdere explicitering, ontwikkeling en borging van professionele standaarden binnen team, organisatie of netwerk.</p>	
Sociaal-politiek perspectief	
<p>De vakbekwame leraar handelt vanuit de gemeenschappelijke taal die binnen de organisatie wordt gebruikt.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar heeft een samenhangende onderwijsvisie waarin leerstof, leerlingen, rolopvatting en context geïntegreerd zijn. Deze visie geeft richting aan het eigen pedagogische, didactische en organisatorische handelen op de korte en langere termijn. Diegene vertaalt deze visie naar verschillende groepen en contexten, benut eigen sterke punten en beargumenteert keuzes in relatie tot team- en schoolontwikkeling.</p> <p>De leraar neemt regie in samenwerkingsprocessen rondom onderwijsinhoud, -organisatie en pedagogiek en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming over en kwaliteitsverbetering van het onderwijs.</p> <p>De leraar onderbouwt en verantwoordt het professioneel handelen expliciet vanuit visie, theorie en verzamelde gegevens. Diegene combineert lesgeven met het begeleiden van leraren in opleiding of startende collega's en zet daarbij de eigen expertise flexibel in.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist schept helderheid, handelt verantwoord en ontwikkelt een gemeenschappelijke taal waarmee teams samen kunnen werken aan een samenhangend curriculum.</p>
<p>De vakbekwame leraar draagt bij aan het versterken van de professionele cultuur.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar neemt regie in samenwerkingsprocessen rondom onderwijsinhoud, -organisatie en pedagogiek en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming over en kwaliteitsverbetering van het onderwijs.</p> <p>De leraar benut collegiale feedback structureel voor de professionele ontwikkeling.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist draagt met curriculum- en veranderkundige expertise zichtbaar bij aan het versterken van de professionele cultuur door het curriculum en de bijbehorende pedagogische waarden en didactische principes breed en gedragen te verankeren.</p>

<p>Diegene neemt mede regie in team- en schoolontwikkeling en ondersteunt collega's actief met advies, intervisie of gezamenlijke probleemoplossing en draagt zichtbaar bij aan een professionele leercultuur.</p>	
<p>De vakbekwame leraar kan schakelen tussen betrokkenen en stakeholders op microniveau.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar weegt pedagogische en maatschappelijke belangen expliciet af in complexe situaties, betreft verschillende perspectieven (leerlingen, ouders, collega's, schoolvisie en context) en onderbouwt beslissingen vanuit professionele waarden en standaarden. Diegene maakt normatieve afwegingen bespreekbaar binnen team en organisatie.</p> <p>De leraar bouwt duurzame samenwerkingsrelaties met ouders en externe professionals, analyseert complexe ondersteuningsvragen en coördineert samenwerking doelgericht. Diegene verbindt externe ondersteuning expliciet aan onderwijsdoelen en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming voor de ontwikkeling van leerlingen.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist houdt overzicht, kan in- en uitzoomen en soepel en wendbaar schakelen tussen verschillende betrokkenen en stakeholders, op verschillende niveaus, zowel binnen als buiten de organisatie.</p>
<p>De vakbekwame leraar neemt vanaf het begin betrokkenen bij de lessenreeksen en projecten mee in de verandering.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>Diegene combineert lesgeven met het begeleiden van leraren in opleiding of startende collega's en zet daarbij de eigen expertise flexibel in.</p> <p>De leraar bouwt duurzame samenwerkingsrelaties met ouders en externe professionals, analyseert complexe ondersteuningsvragen en coördineert samenwerking doelgericht.</p> <p>De leraar neemt regie in samenwerkingsprocessen rondom onderwijsinhoud, -organisatie en pedagogiek en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming over en kwaliteitsverbetering van het onderwijs.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist bouwt duurzame samenwerkingsrelaties, neemt vanaf het begin betrokkenen in de volle breedte mee en voert regie op de gezamenlijke besluitvorming over de verandering of transitie van curricula op mesoniveau.</p>
<p>De vakbekwame leraar draagt bij aan rust en ruimte voor innovatie.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar neemt regie in samenwerkingsprocessen rondom onderwijsinhoud, -organisatie en pedagogiek en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming over en kwaliteitsverbetering van het onderwijs.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist kan omgaan met onzekerheid en creëert proactief en doelgericht rust en ruimte voor innovatie.</p>

<p>De leraar benut collegiale feedback structureel voor de professionele ontwikkeling. Diegene neemt mede regie in team- en schoolontwikkeling en ondersteunt collega's actief met advies, intervisie of gezamenlijke probleemoplossing en draagt zichtbaar bij aan een professionele leercultuur.</p>	
<p>De vakbekwame leraar draagt bij aan de samenwerking rondom curriculumontwikkeling met de naaste collega's.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar neemt regie in samenwerkingsprocessen rondom onderwijsinhoud, -organisatie en pedagogiek en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming over en kwaliteitsverbetering van het onderwijs.</p> <p>Diegene combineert lesgeven met het begeleiden van leraren in opleiding of startende collega's en zet daarbij de eigen expertise flexibel in.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist begeleidt en stimuleert samenwerking rond curriculumontwikkeling en betreft iedereen binnen en buiten de organisatie die daarvoor nodig is.</p>
<p>De vakbekwame leraar draagt bij aan veranderingen en het onderhouden van banden met de leraar-curriculumexperts.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar neemt regie in samenwerkingsprocessen rondom onderwijsinhoud, -organisatie en pedagogiek en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming over en kwaliteitsverbetering van het onderwijs.</p> <p>De leraar benut collegiale feedback structureel voor de professionele ontwikkeling. Diegene neemt mede regie in team- en schoolontwikkeling en ondersteunt collega's actief met advies, intervisie of gezamenlijke probleemoplossing en draagt zichtbaar bij aan een professionele leercultuur.</p> <p>Diegene combineert lesgeven met het begeleiden van leraren in opleiding of startende collega's en zet daarbij de eigen expertise flexibel in.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist zet veranderingen in gang, geeft richting, neemt collega's mee en toont leiderschap, met aandacht voor de collegiale banden.</p>
<p>De vakbekwame leraar draagt bij aan integrale schoolontwikkeling door te ontwerpen op microniveau en actief deel te nemen in de organisatie.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar benut collegiale feedback structureel voor de professionele ontwikkeling. Diegene neemt mede regie in team- en schoolontwikkeling en ondersteunt collega's actief met advies, intervisie of gezamenlijke probleemoplossing en draagt zichtbaar bij aan een professionele leercultuur.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist bewaakt integrale schoolontwikkeling waarin de ontwikkeling van curriculum, docenten en organisatie elkaar versterken en intervenueert waar nodig.</p>

<p>De leraar neemt regie in samenwerkingsprocessen rondom onderwijsinhoud, -organisatie en pedagogiek en draagt bij aan gezamenlijke besluitvorming over en kwaliteitsverbetering van het onderwijs.</p> <p>De leraar heeft een samenhangende onderwijsvisie waarin leerstof, leerlingen, rolopvatting en context geïntegreerd zijn. Deze visie geeft richting aan het eigen pedagogische, didactische en organisatorische handelen op de korte en langere termijn. Diegene vertaalt deze visie naar verschillende groepen en contexten, benut eigen sterke punten en beargumenteert keuzes in relatie tot team- en schoolontwikkeling.</p>	
<p>De vakbekwame leraar beschouwt de eigen kwaliteiten en ontwikkelpunten in relatie tot de complexiteit en reikwijdte van de ontwerpopdracht op microniveau.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar benut collegiale feedback structureel voor de professionele ontwikkeling. Diegene neemt mede regie in team- en schoolontwikkeling en ondersteunt collega's actief met advies, intervisie of gezamenlijke probleemoplossing en draagt zichtbaar bij aan een professionele leercultuur.</p> <p>De leraar verantwoordt eigen professioneel handelen expliciet en onderbouwd vanuit gedeelde waarden en standaarden, weegt deze in complexe en contextgebonden situaties en maakt normatieve afwegingen bespreekbaar. Diegene draagt actief bij aan de verdere explicitering, ontwikkeling en borging van professionele standaarden binnen team, organisatie of netwerk.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist beschouwt eigen kwaliteiten en ontwikkelpunten in relatie tot de complexiteit en reikwijdte van de ontwerpopdracht op mesoniveau en benut deze inzichten voor het verantwoorden van het eigen professioneel handelen.</p>
<p>De vakbekwame leraar verhoudt zich tot de collega's in de school en in de regio en tot de beroepsgroep.</p> <p>Bijpassende leeruitkomst(en):</p> <p>De leraar draagt actief en inhoudelijk bij aan professionele netwerken binnen en buiten de school, analyseert wat maatschappelijke en technologische ontwikkelingen betekenen voor de onderwijskwaliteit en de eigen onderwijsvisie. Diegene oefent aantoonbaar invloed uit op de bredere onderwijs- en beroepsontwikkeling.</p> <p>De leraar benut collegiale feedback structureel voor de professionele ontwikkeling. Diegene neemt mede regie in team- en schoolontwikkeling en ondersteunt collega's actief met advies, intervisie of gezamenlijke probleemoplossing en draagt zichtbaar bij aan een professionele leercultuur.</p>	<p>De leraar-curriculumspecialist verhoudt zich tot collega's in de school, in de regio en tot de beroepsgroep en oefent aantoonbaar invloed uit op de bredere onderwijs- en beroepsontwikkeling op het gebied van curriculumontwikkeling, bijvoorbeeld via professionele leergemeenschappen met andere leraar-curriculumspecialisten.</p>

Bijlage 4: Achtergrondliteratuur

- Aalsma, E., Van den Berg, J., & De Bruijn, E. (2014). *Verbindend perspectief op opleiden naar vakmanschap. Expertisegebieden van docenten en praktijkopleiders in het mbo*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- AOB, CNV, FVOV, Platform VVVO, Beroepsvereniging Opleiders MBO (2025). *Herijking Bekwaamheidseisen Leraar*. <https://www.aob.nl/assets/Downloads/Herijking-bekwaamheidseisen-leraar.pdf>.
- Berliner, D. C. (2001). Learning about and learning from expert teachers. *International Journal of Educational Research*, 35, 463-482. [https://doi.org/10.1016/S0883-0355\(02\)00004-6](https://doi.org/10.1016/S0883-0355(02)00004-6).
- Bouw, E., Zitter, I., & De Bruijn, E. (2021). Exploring co-construction of learning environments at the boundary of school and work through the lens of vocational practice. *Vocations and Learning*, 14(3), 559-588.
- Bransford, J., Derry, S., Berliner, D. C., Hammerness, K., & Beckett, K. L. (2005). Theories of learning and their roles in teaching. In L. Darling-Hammond, J. Bransford, P. LePage, K. Hammerness, & H. Duffy (Eds.), *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do* (pp. 40-88). Jossey-Bass.
- Bulterman, J. (2023). *Het lerarentekort: Pleidooi voor vakmanschap*. Amsterdam University Press. Zie ook: Bulterman-Bos, J. A. (2008). Will a clinical approach make education research more relevant for practice? *Educational Researcher*, 37(7), 412-420. <https://doi.org/10.3102/0013189X08325555>.
- Cochran-Smith, M., & Lytle, S. L. (1999). Relationships of knowledge and practice: Teacher learning in communities. *Review of Research in Education*, 24, 249-305. <https://doi.org/10.3102/0091732X024001249>.
- Cornelissen, F. (2025, 14 februari). *Naar een opstand van het zittend personeel: Onderwijsverandering als een sociale beweging* [Oratie]. Universiteit van Amsterdam.
- De Vries, B., Nieveen, N., & Huizinga, T. (2020). De leraar als curriculumontwikkelaar. In J. Dengerink et al. (Reds.), *Leraar: een professie met perspectief deel 2, verdieping in het beroep*. (pp. 72-81). Ten Brink uitgevers.
- Ericsson, K. A. (2006). An introduction to *Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance*: Its development, organization, and content. In K. A. Ericsson, N. Charness, P. J. Feltovich, & R. R. Hoffman (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance* (pp. 3-19). Cambridge University Press.
- Ericsson, K. A. (2018). The differential influence of experience, practice and deliberate practise on the development of superior individual performance of experts. In K. A. Ericsson, R. R. Hoffman, A. Kozbelt, & A. M. Williams (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance* (2nd ed., pp. 745-769). Cambridge University Press.
- Folmer, E. (2017). Curriculaire samenhang. In SLO (Red.), *Curriculumspiegel 2017* (pp. 31-54). Stichting Leerplanontwikkeling. <https://www.slo.nl/publicaties/curriculumspiegel-2017>.
- Folmer-Annevelink, E., Groenendijk, T., Grol, R. F., Litjens, L., Peeters, W., & Van Slochteren, G. (2025). *De leraar als ontwerper: vind je eigen weg in curriculumontwikkeling*. OMJS.
- Fuller, F. F., & Bown, O. H. (1975). Becoming a teacher. In K. Ryan (Ed.), *Teacher education*. University of Chicago Press.
- Graham, R. (2018). The career framework for university teaching: Background and overview. Royal Academy of Engineering. Retrieved from <http://www.teachingframework.com/resources/Career-Framework-University-Teaching-April-2018.pdf>.
- Grondwet. (2008). *Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden. Artikel 23: Het openbaar en bijzonder onderwijs*. https://www.denederlandseggrondwet.nl/id/vi5kn3s122s4/artikel_23_het_openbaar_en_bijzonder
- Griffioen, J. (1980). *Supervisie van beginnende leraren [Supervision of beginning teachers]*. (Doctoral Thesis), University of Groningen. Hatton, N., & Smith, D. (1995). Reflection in teacher education: Towards definition and implementation. *Teaching and Teacher Education*, 11(1), 33-49.
- Grossman, P., Hammerness, K., & McDonald, M. (2009). Redefining teaching, re-imagining teacher education. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 15(2), 273-289. <https://doi.org/10.1080/13540600902875340>.
- Huizinga, T. (2014). *Developing curriculum design expertise through teacher design teams*. [Dissertatie, Universiteit Twente]. <https://research.utwente.nl/en/publications/developing-curriculum-design-expertise-through-teacher-design-tea/>
- Inspectie van het Onderwijs. (2025a). *Papieren rompslomp – of kan het anders? Ruimte in regels*. Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs. (2025b) *Themaonderzoek naar het curriculumbewustzijn in het primair onderwijs*. Inspectie van het Onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2025/07/03/themaraapport-curriculumbewustzijn>.
- Kennedy, M. M. (2016). Parsing the Practice of Teaching. *Journal of Teacher Education*, 67(1), 6-17. <https://doi.org/10.1177/0022487115614617>.

- Kounin, J. S. (1970). *Discipline and group management in classrooms*. Holt, Rinehart & Winston.
- Maulana, R., Helms-Lorenz, M., & van de Grift, W. (2015). A longitudinal study of induction on the acceleration of growth in teaching quality of beginning teachers through the eyes of their students. *Teaching and Teacher Education*, 51, 225-245. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2015.07.003>.
- MBO Raad. (2023). *Handreiking voor docenten en onderwijsteams: werken met jongeren en volwassenen in een kwetsbare positie*. MBO Raad. https://www.mboraad.nl/sites/default/files/2023-08/handreiking_voor_docenten_en_onderwijsteams.pdf
- Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. (2023). *Nationale Aanpak Professionalisering van Leraren: Aanvraag Nationaal Groeifonds - Uitgebreide versie*. BMC. <https://www.nationaalgroefonds.nl/projecten-ronde-3/nationale-aanpak-professionalisering-van-leraren>.
- Muijs, D., Kyriakides, L., van der Werf, G., Creemers, B., Timperley, H., & Earl, L. (2014). State of the art – teacher effectiveness and professional learning. *School effectiveness and school improvement*, 25(2), 231-256. <https://doi.org/10.1080/09243453.2014.885451>.
- Nieveen, N. & Folmer, E. (2013). Formative evaluation in educational design research. In T. Plomp & N. Nieveen (Eds.), *Educational design research – part A: An introduction* (pp. 152-169). SLO.
- Nieveen, N., van der Veen, J., & Ventura-Medina, E. (2024). *Paden naar innovatief bèta-onderwijs*. [Oratie]. Technische Universiteit Eindhoven.
- OECD. (2025). *OECD Teaching Compass: Reimagining teachers as agents of curriculum change* (No. 123). OECD Publishing. <https://www.oecd.org/>.
- Onderwijskennis (2025). Innoverend vermogen van docenten. Opgehaald van <https://www.onderwijskennis.nl/themas/innoverend-vermogen-van-docenten>.
- Radboud Docenten Academie. (2025). *Opleidingsdoelen voor de academische docent vo*. <https://www.ru.nl/sites/default/files/2025-07/opleidingsdoelen-academisch-docent-vo-2025-2026.pdf>
- Regiegroep Dalende studentenaantallen & Regiegroep Flexibilisering. (2019). *Strategische visie in wording op het beroepsonderwijs: Toekomst van het mbo in 2030*. Ministerie van OCW.
- Ridder, M., De Bruijn, E., Zitter, I., Baartman, L., Khaled, A., Van Dijk, G., Pillen, M., Streumer, J., & Gulikers, J. (2015). *Opleidingsprofiel Master Expertdocent Beroepsonderwijs*. Hogeschool Utrecht en Hogeschool Windesheim.
- Ridder, M., Zitter, I., De Bruijn, E. (2019). Anders kijken naar onderwijs en docenten: wat kunnen we leren van het mbo? *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 40(4).
- Rijksoverheid, MBO Raad & SBB. (2023c). *Werkagenda mbo 2023–2027: Samen werken aan toekomstgericht mbo*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs/kwaliteit-mbo-opleidingen/werkagenda-mbo-2023-2027>.
- Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (S-BB). (2023a). *Kwalificatiestructuur mbo: samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven*. SBB. <https://www.s-bb.nl/onderwijs/kwalificatiestructuur/>.
- Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (S-BB). (2023b). *Kwalificatiestructuur mbo is al toekomstbestendig. MBO Today*. <https://mbo-today.nl/sbb-kwalificatiestructuur-mbo-is-al-toekomstbestendig/>.
- Shulman, L. S. (1998). Teacher portfolios: A theoretical activity. In N. Lyons (Ed.), *With portfolio in hand: validating the new teacher professionalism* (pp. 23-38). Teachers College Press.
- SLO. (2025). *Actualisatie kerndoelen en examenprogramma's*. SLO.
- Snoek, M., De Wit, B., Dengerink, J., Van der Wolk, W., Van Eldik, S., & Wirtz, N. (2017). *Een beroepsbeeld voor de leraar: over ontwikkelrichtingen en groei van leraren in het onderwijs* (notitie). Amsterdam/Utrecht. Geraadpleegd van <https://www.voion.nl/wp-content/uploads/media/2019/beroepsbeeldvoordeleraar.pdf>
- Stigler, J. W., & Miller, K. F. (2018). Expertise and expert performance in teaching. In K. A. Ericsson, R. R. Hoffman, A. Kozbelt, & A. M. Williams (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance* (2nd ed., pp. 431-452). Cambridge University Press.
- ten Cate, O., & Scheele, F. (2007). Competency-based postgraduate training: Can we bridge the gap between theory and clinical practice? *Academic Medicine*, 82(6), 542-547. <https://doi.org/10.1097/ACM.0b013e31805559c7>.
- Van Bommel, R., Zitter, I., & de Bruijn, E. (2025b). Exploring the concept of a responsive curriculum in teacher education from the perspective of students and teacher educators. *The Curriculum Journal*, 36(2), 274-293. <https://doi.org/10.1002/curj.295>.
- Van Bommel, R., Zitter, I., & de Bruijn, E. (2025b). How does responsiveness manifest within the enacted curricula of teacher education in the Netherlands: a multiple case study. *Pedagogische Studiën*, 102(3), 236-265.

- Van den Bosch, L., Herder, A., Van Slochteren, G. & Groenendijk, G. (2024). Van theorie naar betekenisvolle le(e)spraktijk: hoe ontwerponderzoek bijdraagt aan curriculumexpertise van leraren. *Tijdschrift OnderwijsPraktijk Studies*, 2. DOI: 10.54657/TOPS.14247.
- Van Casteren, W., Den Boer, P., & Keppels, E. (2023). *Flexibilisering nascholingsaanbod mbo*. ResearchNed Nijmegen. <https://open.overheid.nl/documenten/83be170f-62cf-42ef-964c-89116009476f/file>.
- van de Grift, W., Helms-Lorenz, M., & Maulana, R. (2014). Teaching skills of student teachers: Calibration of an evaluation instrument and its value in predicting student academic engagement. *Studies in Educational Evaluation*, 43, 150-159. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2014.09.003>.
- van Dijk, E. E., van Tartwijk, J., van der Schaaf, M. F., & Kluijtmans, M. (2020). What makes an expert university teacher? A systematic review and synthesis of frameworks for teacher expertise in higher education. *Educational Research Review*, 31, 100365. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100365>
- van Tartwijk, J., Wubbels, T., & Zwart, R. C. (2017). Developing teachers' competences with the focus on adaptive expertise in teaching. In D. J. Clandinin & J. Husu (Eds.), *The SAGE Handbook of Research on Teacher Education* (pp. 820-835). Sage. https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/385183/2017_van_Tartwijk_ea_Devel_Teach_Comp_DRAFT.pdf?sequence=1.
- van Tartwijk, J., van Dijk, E., Kluijtmans, M., & van der Schaaf, M. (2020). Hoe leraren hun expertise ontwikkelen. In M. Snoek, I. Pauw, & J. Van Tartwijk (Eds.), *Leraar: een professie met perspectief. Deel 1: Een veelzijdig beroepsbeeld* (Vol. 1, pp. 83-92). Ten Brink Uitgevers. <https://www.beroepsbeeldvoordeleraar.nl/wp-content/uploads/2020/01/H1.7-Hoe-leraren-hun-expertise-ontwikkelen.pdf>.
- Veenman, S. (1984). Perceived problems of beginning teachers. *Review of Educational Research*, 54(1), 51-67.
- Verloop, N. (2009). De leraar. In N. Verloop & J. Lowyck (Eds.), *Onderwijskunde: Een kennisbasis voor professionals* (2 ed., pp. 194-248). Wolters Noordhoff.
- Verloop, N., van Driel, J., & Meijer, P. (2001). Teacher knowledge and the knowledge base of teaching. *International Journal of Educational Research*, 35(5), 441-461. [https://doi.org/10.1016/S0883-0355\(02\)00003-4](https://doi.org/10.1016/S0883-0355(02)00003-4).
- Wetenschappelijke Curriculumcommissie (2022). *Tussenadvies 4*. (p. 45). <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/08/10/publiekssamenvatting-tussenadvies-4-structuur-en-regelmaat>.
- Wetenschappelijke Curriculumcommissie (2024). *Op weg naar eigentijds onderwijs. Curriculumherziening in Nederland*. Eindadvies Wetenschappelijke Curriculumcommissie. Curriculumcommissie. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/04/17/bijlage-3-eindadvies-op-weg-naar-eigentijds-onderwijs>.
- Wolff, C. E., Jarodzka, H., van den Bogert, N., & Boshuizen, H. P. A. (2016). Teacher vision: Expert and novice teachers' perception of problematic classroom management scenes. *Instructional Science*, 44(3), 243-265. <https://doi.org/10.1007/s11251-016-9367-z>.